

QUOTE

De Ingenieur in gesprek

Mary-Jane Rubenstein vraagt zich af waarom de ruimte een oplossing is voor alle problemen

‘Hebben wij het recht oneindig te bestaan?’

Zonder het door te hebben, gebruiken tech-miljardairs als Elon Musk en Jeff Bezos behoorlijk religieuze taal als ze hun langetermijnplannen uit de doeken doen, constateerde de Amerikaanse filosoof Mary-Jane Rubenstein. Toch is het volgens haar maar de vraag of we de redding van de mensheid in de ruimte moeten zoeken.

Tekst: Jean-Paul Keulen

Wie leest over de werkomstandigheden bij Jeff Bezos' Amazon of Elon Musks bizarre pogingen om X, voorheen Twitter, naar zijn hand te zetten, zou niet zeggen dat deze twee miljardairs van plan zijn de mensheid te redden. Niet door de problemen hier op aarde aan te pakken, maar door uit te wijken naar de ruimte. Dit bleef tot nu toe beperkt tot het lanceren van raketten en satellieten uit de keukens van Musks SpaceX en Bezos' Blue Origin – een opmaat naar permanente bases in de ruimte en op Mars. De logische vraag is in hoeverre die grootse plannen technisch haalbaar zijn. Mary-Jane Rubenstein, hoogleraar religiewetenschappen en wetenschap in de samenleving aan de Wesleyan University in Connecticut, kijkt er in haar recente boek *Astrotopia* met een heel andere blik naar.

Wanneer beseft u, dat u als wetenschapper die zich vooral veel met religie bezighoudt, iets te melden heeft over de ruimtevaartplannen van tech-miljardairs?

‘Dat was toen ik hoorde dat de Japanse modeontwerper Yusaku Maezawa alle zitplaatsen had opgekocht aan boord van Elon Musks Starship, dat zijn passagiers in een baan rond de maan zou brengen. Maezawa's plan was om acht kunstenaars mee te nemen, die dan vanuit de ruimte de aarde op zo'n manier zouden weergeven dat de mensheid zich eindelijk zou herpakken en iedereen elkaar in de armen zou sluiten. En ik dacht: dat hebben we eerder gehoord. Toen in het Apollo-tijdperk de eerste foto's verschenen van de hele aarde, genomen vanuit de ruimte,

zouden die ons ook gaan verenigen en ervoor zorgen dat oorlogen werden beëindigd en de milieucrisis werd opgelost. Daarom begon ik me af te vragen: waarom is de ruimte voor zoveel mensen een plek die een oplossing voor al onze problemen lijkt te bieden? Zelfs mensen die totaal niet gelovig zijn, beginnen zich dan van verheven, ‘hemelse’ taal te bedienen, met woorden als ‘eeuwigheid’, ‘de goden’, ‘onze lotsbestemming’, enzovoort. En toen begon ik de ruimte te zien als een plek waarover religieuze beloften worden gedaan.’

Maar hoe oprecht zijn die grote ruimte-ondernemers als ze zo beginnen te praten? Proberen ze niet gewoon een lucratieve onderneming te rechtvaardigen?

‘Dat religieuze taal wordt gebruikt om iets te rechtvaardigen, is niet nieuw. Denk aan de verhalen die de Europeanen zichzelf vertelden toen ze de Nieuwe Wereld gingen veroveren. Ze hadden kunnen zeggen: “We moeten naar Amerika om al die specerijen, al dat goud en al dat land in te pikken.” Maar dat had de hele onderneming niet gerechtvaardigd. Daar hadden ze paus Alexander VI voor nodig, die zei: “Het is jullie plicht om zielen te redden; om dit land voor Christus in bezit te nemen.” Nu wil ik best geloven dat Musk, Bezos en al die bedrijven die delfstoffen willen gaan winnen op planetoiden oprecht zijn. Dat het idealistische kapitalisten zijn die geloven dat het heel goed samengaat om een enorme hoeveelheid geld te verdienen én iets geweldigs voor elkaar te krijgen. Dat betekent alleen niet dat ze het bij het rechte eind hebben.’

2006:
promoveert in de filosofie aan de Columbia University in New York

2006 – heden:
universitair hoofddocent, later hoogleraar aan de Wesleyan University in Connecticut. Haar leerstoelen zijn religie en wetenschap in de samenleving

2017:
wint de Wesleyan Binswanger Prize for Excellence in Teaching

2009 – 2022:
publiceert de boeken *Strange Wonder*, *Worlds Without End*, *Pantheologies* en *Astrotopia*

Nu lijken die tech-miljardairs me geen mensen met een uitgesproken religieus wereldbeeld.

‘Ik denk dat ze zich er totaal niet van bewust zijn hoe religieus ze klinken als ze in feite eeuwige verlossing beloven aan de mensen die hen volgen. Ik bedoel: we staken altijd de draak met mensen die rondliepen met een bord waarop stond: “Het einde is nabij, geloof in een andere wereld!” En dat is precies wat die astronomisch rijke mannen nu roepen.’

Wel zit er verschil in de zienswijze van Musk en die van Bezos, schrijft u in uw boek *Astrotopia*.

‘Ja, ze worden vaak op één hoop geveegd, maar ze hebben verschillende ideeën over wat het probleem is en hoe dat moet worden opgelost. Wat Musk betreft, is het probleem dat een ramp ooit de mensheid op aarde zal uitroeien – een inslag van een planetoïde bijvoorbeeld.

Daarom hebben we een reserveplaneet nodig en Mars is dan de beste optie. En vanaf Mars kan de mensheid dan later andere planeten gaan koloniseren, verder weg. Bezos maakt zich geen zorgen om een planetoïde-inslag, maar om de steeds grotere hoeveelheid energie die we gebruiken. Je kunt dan natuurlijk zeggen, zoals milieubewegingen al tijden doen: oké, dan moeten we minder energie gaan gebruiken. “Ja, maar dat is saai”, zegt Bezos dan. In plaats daarvan wil hij de last van de aarde verlichten door een deel van de mensheid te verplaatsen naar ruimtekolonies tussen de aarde en de maan en de zware industrie naar planetoiden. Dat zou de aarde dan groener, schoner en fijner maken.’

Heeft u meer met Bezos of met Musk?

‘Ik ben een nerd en dat is Bezos ook. Hij denkt systematisch en zet zijn plannen op een heldere manier uiteen. Ook zou ik liever de aarde in haar oude glorie herstellen dan haar opgebruiken en achterlaten, zoals Musk wil.’

We kunnen onze energie
beter steken in het zo lang
mogelijk leefbaar houden
van de aarde

Ik weet alleen niet of Bezos' manier om onze planeet te redden de juiste is. Daarvoor zou ik onderzoek moeten zien naar wat voor schade zijn plannen met zich meebrengen. Wat doen al die raketten van Blue Origin bijvoorbeeld met de bovenste lagen van de atmosfeer? Hoeveel materialen moeten we hier op aarde delven om ze te kunnen bouwen?

Wat zijn de kosten en de baten voor het milieu? Ik heb naar zo'n analyse gevraagd, maar ik geloof niet dat iemand daarmee bezig is. Wat toch gek is, voor een bedrijf dat zegt de aarde te willen redden en waar genieën werken die alles wat ze maar willen kunnen uitrekenen.'

En wat vindt u dan van de logica achter de plannen van Musk: dat we de mensheid over meerdere planeten moeten verspreiden om onze overlevingskansen op de lange termijn te verhogen?

'Daar zitten twee belangrijke aannamen achter, waar het zelden over gaat. Ten eerste moet je rechtvaardigen waarom de mensheid niet zou mogen uitsterven. We kunnen niet zomaar aannemen dat we belangrijker zijn dan alle andere soorten die ooit op aarde of in het heelal zijn ontstaan en daarom het recht hebben om oneindig lang te blijven bestaan. Misschien is dat zo, maar dat moet je dan wel onderbouwen. Ten tweede is het de vraag of de ruimte per se de redding van de mensheid moet worden. Misschien kunnen we onze energie toch beter steken in het zo lang mogelijk leefbaar houden van de aarde.'

Maar zou het niet alle twee kunnen: de aarde leefbaar houden én de ruimte verkennen?

'Dat zou inderdaad het doel moeten zijn: de gezondheid van de aarde in het oog houden én de ruimte verkennen. Want het is zeker zo dat de kennis en de technologie die de ruimtevaart oplevert de aarde kunnen helpen. Maar dat laatste gebeurt niet automatisch; daar moet je je voor inzetten. En dat zouden die

extreem rijke, witte, hoogopgeleide mannen prima kunnen. Dus ik zou tegen ze willen zeggen:

beperk je niet tot retoriek, maar laat echt zien welk probleem je gaat verhelpen, hoe je dat gaat doen en wie je daarmee helpt.'

Bezos zou u met die argumentatie misschien over de streep kunnen trekken. Maar wat zou u tegen Musk zeggen als u vijf minuten op hem in mocht praten?

'Laatst zei Musk in een interview dat hij gelooft in het gedachtegoed van Spinoza, die God gelijkstelt aan de natuur. Daarvan uitgaande zou ik Musk aansporen om zijn idee van wat waardevol is uit te breiden van alleen de mensheid naar, in het ideale geval, de hele natuur – of anders naar alle levende wezens.'

Stel nu dat Musk gelijk krijgt: de aarde is veranderd in een post-apocalyptische woestijn, op Mars is een leefbare nederzetting gebouwd. Zou u hier blijven of naar Mars verkassen?

'Ik zou graag geloven dat ik ervoor zou kiezen hier achter te blijven. Dat ik mezelf zou aanpassen aan de omstandigheden op aarde, in plaats van een andere planeet zich te laten aanpassen aan mijn behoeften. Dat gezegd hebbende kan ik niet garanderen dat ik niet voor de gemakkelijke weg zou gaan als puntje bij paaltje komt...' ●